

Кондратенко К.О. (Київ, Україна)

Slovanská idea v talianskej časti Cestopisu obsahujúceho cestu do Horní Itálie... J. Kollára a Putositniciach A. Nemčiča

Стаття присвячена аналізу “Подорожного нарису, що містить подорож до північної Італії...” Я. Колара та “Подорожних дрібниць” А. Немчича. Особлива увага приділяється романтичним та ідеологічним елементам, авторській перцепції Італії та специфіці вираження ідеї слов'янської взаємності.

Ключові слова: *подорожний нарис, ідея слов'янської взаємності, романтизм, Італія.*

Статья посвящена анализу “Путевого очерка, содержащего путешествие по северной Италии...” Я. Коллара и “Путевых мелочей” А. Немчича. Особое внимание уделяется романтическим и идеологическим элементам, авторской перцепции Италии и специфике выражения идеи славянской взаимности.

Ключевые слова: *путевой очерк, идея славянской взаимности, романтизм, Италия.*

The paper is dedicated to analysis of I. Kollar's Travel essay including journey to Upper Italy... and A. Nemčič'es Putositnice (Trifles from the journey). The main attention is paid to romantic and ideological elements, authors' perception of Italy and implementation of Slavic idea.

Key words: *travel essay, Slavic idea, romanticism, Italy.*

V 20-tych rokoch 19. st. sa národné obrozenie dostáva do svojej druhej fázy - nastupuje nová generácia národných buditeľov, generácia ovplyvnená myšlienkou slovanskej vzájomnosti.. Táto myšlienka vznikla v čase, keď Rusko porazilo Napoleona (1812), v čase, keď v Európe bol zosilnený národnostný a feudálny útlak. Vzdelanci (väčšinou evanjelici) sa chopili myšlienky slovanskej vzájomnosti, lebo v nej videli budúcnosť. Z toho dôvodu sa začínajú venovať slovanským jazykom a literatúre, študovať dejiny Slovanov a súčasne začínajú Slovania nadväzovať vzájomné kontakty. Prvý krát sa objavuje pojem panslavizmus. Idea sa opiera o vedeckú teóriu filozofa Herdera, ktorý veril v budúcnosť Slovanov v Európe. Predstavil slovanské národy ako osobitný kultúrny celok. Herderova myšlienka ľudskosti spočívala v tom, že iba Slovania majú predpoklady uskotočňovať humanitu, pretože nevedli výbojné vojny ako Nemci, protivilo sa im lúpenie a násilie, boli pohostinní. Predstavil ich ako mierumilovných.

Po víťaznom boji Ruska nad Napoleónom sa spomalil rozvoj kapitalizmu v Uhorsku. Nastúpila tvrdá vláda tuhého centralizmu a absolutizmu. Maďarská šľachta sa usilovala uviesť maďarčinu do škôl aj úradov a to aj na úkor nemaďarských národností. Slováci však nečelili len maďarskému útlaku, ale aj

nemeckému. Tuhý centralizmus v rakúskej ríši však nedokázal zastaviť rozvoj národných hnutí. Odpor proti nemčine silnel.

Slováci hľadali oporu u ostatných slovanských národov-najmä u Rusov. Uvedomenie si Slovákov, že patria k veľkej rodine Slovanov a nie sú vo svojom úsilí o slobodu osamotený bola pre nich posilou. Vzbudilo to v nich vieru, že ich čaká významné poslanie v dejinách Európy. Bolo to obdobie slovanského vlastenectva.

Literatúra sa stáva politickou, pretože sa v nej vyjadrujú potreby národného hnutia. Ešte na začiatku romantizmu sa objavil nacionalizmus vo všetkých európskych krajinách, najmä v tých, ktoré nemali politickú nezávislosť alebo ju stratili. V tejto situácii sa v 19. storočí ocitli Česi, Slováci, Chorváti a Srbi v rakúsko-uhorskej monarchie, takže oživenie ich vzájomných vzťahov a podobnosť vo vývoji slovanskej myšlienky vôbec nebolo nahodne. Samozrejme, že táto myšlienka bola prítomna vo všetkých ostatných slovanských národov tej doby predovšetkým u Poliakov a Rusov, ale v tých národov mala úplne iný charakter.

Myšlienka slovanskej vzájomnosti vyvrcholila v diele Jána Kollára. Vďaka Kollárovej široko založenej koncepcie „slovanského národa“ a „českoslovanského kmeňa“ (Kollár nikde nepoužíva slovo Slovák, ale Sláv) slovenský národ sa dostal po prvý raz na pevné miesto v Slovanstve, čo posilnilo národné uvedomenie.

Kollárovo „Slavy dcéra“ je preniknuté myšlienkami vlastenectva, sú tu morálno – vlastenecké názory a kritický postoj ku j nejednotnosti národných síl. V odbornom diele “O literární vzájemnosti medzi kmeny a nářečí slovanskými“ sa autor neusiloval o politické zjednotenie Slovanov, ale kultúrne. Podal v nej program na kultúrne zblíženie Slovanov. Tým, že uznával len štyri hlavné nárečia dostal sa do konfliktu so štúrovcami. K zachovaniu slovanskej ľudovej slovesnosti prispel zozbieraním ľudových piesní v Národné spievanky. V tejto práci venujeme sa analýze Cestopisu obsahujúceho cestu do Horní Itálie... J. Kollára.

Predovšetkým upozorníme, že v našom prípade ide o taliansky typ cesty. Ako uvádza česká badateľka V. Faktorová, že k „povinnému cestovnému itineráriu romantických slovanských cestovateľov patrili Benátky, Rim, Neapol, grécke ostrovy, Srbsko a Tatry“ [2, 127]. Chorvátsky literárny vedec D. Duda v práci *Kultúra cestovania* (2012) [1] konštatuje, že od čias grand toura, takže od XVII. storočia Taliansko zachováva status hlavnej destinácie pre cestujúceho ako zvláštny spoj historicky relevantných slojov, umeleckej hodnoty renesančnej kultúry, sakrálneho elementu a prírodnej krásy.

J. Kollár už na začiatku svojho diela poukazuje na motiváciu k cestovaniu keď hovorí, že používa pozvanie na cestu, aby sa výhol “pred neuhmi

maďarománie a národnošálenstvím” [4, 81-82]. Ďalej spisovateľ nastoľuje rad problémov, ktoré sa týkajú celého slovanského sveta: národnostná otázka a problém odolávania cudzieho vplyvu, najmä maďarizácii a germanizácii, potreba prebúdzania národného vedomia, jazykový problém, najmä zákaz používania slovanskými obyvateľmi rodného jazyka a s tým súvisiaci vzdelávací problém. Tak Štyrsko podľa Kollára – “národné umírající”, najmä kvôli panujúcej nemčine vo vzdelávaní. Autor požaduje, aby aj v cudzích krajinách jeho spoluobčania boli verní svojmu národu, nevyhýbali sa rodnému jazyku, neprepínali na iný.

Výber cesty (v prvej časti Cestopisu Kollár opisuje svoju cestu súčasným Chorvátskom a Slovinskom) nie je náhodný. Spisovateľ sám akcentuje svoj záujem výnimočne slovanským priestorom a, ako uvádza V. Faktorová, “projektuje základné dobové predstavy“ na slovanský Juh (tak, napríklad, východ slnka nad Jadranským morom symbolizuje vzkriesenie južných slovanských bratov) a zobrazuje ho ako kontrast slovanskému Severu (premena prírody po vstupe do Rjeki) [1, 9].

Podľa chorvátskej bádatelky K. Ivankovičovej, J. Kollár „sledoval ideu slovanskej renesancie pomocou tvorenia väčších kultúrnych celkov, podľa nemeckých alebo talianskych vzorov, ale zanedbával pritom trochu tradície, historický rozvoj, autentický pocit spoločnej národnostnej príslušnosti” [3, 167]. To vlastne vyhovovalo Chorvátom, hlavným problémom ktorých bolo zjednotenie historického štátneho celku momentálne rozdeleného medzi rôznymi krajinami.

Počas svojej cesty spisovateľ navštívil miesta obývané známymi osobnosťami národného hnutia, ako sú dobre známi zástupcovia chorvátskej dynastie Zrinski-Frankopany, raduje sa úspechom tlačiarne svojho priateľa Gaja, číta vo varaždinskej knižnici «Illirské noviny», «Danica», stretáva sa s Gajom, ktorého považuje za “os, okolo ktorej sa duchovný a národný život, a to nielen v Záhrebe, ale vôbec v Chorvátsku vrtí, píše o charizme tej osoby, jeho aktívnosť nazýva “vzkriesením národu” a ďalšími známymi slavistami – Sreznevským, Praisom, Šulekom. Je pozoruhodne, že v druhom ročníku Danice bola zverejnená Kollárova rozprava *O literárnej vzajemnosti medzi kmeny a nářečím slávskými* v preklade Vjekoslava Babukića, a ako upozorňuje K. Ivankovičová toto dielo sa k Chorvátom a Srbom dostalo skôr než k Čechom a Slovákom [3, 164].

Spisovateľ vidí slovanskú vzájomnosť takmer všade: v maďarských osobných menách, pôvode mena Svätého Víta, ktorý je patronom Rjeki, zo slovanským bohom Svätovítom, obdivovuje ostrov Krk, Ozero, Cres, Rab, ktorých spomínajú klasickí autori, a ktoré sú “historicky spojené s grécko-rímskymi dejinami a národom, a boli nielen v súvislosti s Venetmi, ale aj krvne s nimi viazané”. Kollár bol presvedčený o tom, že územie severného Talianska

bolo kedysi obývané slovanskými kmeňmi. Slovenský badateľ J. Števec považuje J. Kollára za "archeológa predpokladanej veľkolepej minulosti Slovanov, a to v jej pôvodnej jednote, ktorá je mýtická, pretože je rovnako minulosťou i budúcnosťou" [8, 186].

Kollárovo rozhodnutie navštíviť Taliansko bolo ovplyvnené čítaním cestopisov Goetheho, Eberharda, Forstera. Ale, ako oznamuje spisovateľ, on sa vždy snažil zabrániť skresleniu, stereotypom, a preto chce vidieť všetko na vlastné oči. J. Kollár uznáva, že možno jeho názor nie je vždy správny v porovnaní s jeho predchodcami, ale napriek tomu «Boga v pomoc, nikomu v sljed» [5, 9], takže, jeho cestopis – to je skôr história skúseností a dojmov, pocitov a myšlienok, ktoré vznikli v dôsledku toho, čo uvidel.

Možno najmä vďaka subjektívnosti cestopisného žánru a možnosti voľného usporiadania faktov, ktoré on poskytuje, cestopisná forma najviac imponovala spisovateľovi na dosiahnutie cieľa. Obyčajne Kollár opisuje nejaký zaregistrovaný jav počas cesty, detail, a potom vyvolané nim asociácie (podobná metóda – smerovanie od detailu do rozvinutia myšlienky je charakteristická aj pre cestopisnú tvorbu S.H. Vajanského a A. Nemčiča).

Pasáž venovaná opisu Jadranského mora počas výletu do Benátok je dôležitá pre pochopenie ideologického a politického postoja autora vo vzťahu k slovanskému programu. Rozdiel medzi Jadranským morom a Baltským je, podľa spisovateľa, rovnaký ako rozdiel medzi Slovanmi a Nemcami: "Lahoda a vládnoš, surovost a drsnatost, rozmanitost' a krása, unavujúca jednonásobnost' a divoká ohromnost'" [5, 76].

Spisovateľ sa najviac teší prístupu do Benátok, pretože, podľa jeho názoru, sú založené a pomenované Slovanmi, ktorí dlhodobo majú značný význam pre dobré a nešťastné udalosti osudu mesta. Tiež J. Kollár sa venuje analýze lokálnych topografických názvov: Morjana – Murano, Vusín – Fusine, Malagora – Malaghera, a poukazuje na ich slovanský pôvod.

Spomína Kollár aj veľký vplyv Benátok na vzdelanie a literatúru Slovanov, pretože tam sa tlačili dôležité knihy skoro na všetkých slovanských dialektoch (1495 Missál glagolitský, 1993 Missál cyrilský, 1506 Biblie česká).

Pozoruhodný je aj spisovateľov podiel obyvateľov Benátok na tri typy: rímsky – pánovití a mlčanliví, slovanský (slavský) – veselí, prívetiví, spevaví ľudia, tretí – miešanina germánskej a arabskej krvi. Pre spisovateľa je Taliansko predovšetkým «krajina Vlachoslavov, najstarších našich dedov Venetov a Sarmatov, sestra Slávy» [5, 153].

Aj keď historizmus nie je cieľom Kollárovho cestopisu on sa prejavuje častými výpravami do dejín, ktoré podľa Z. Klátika, majú vymedzený cieľ: nachádzať slovanské stopy v kultúrnych pamiatkach a súdobom živote severného Talianska [4, 94].

Preto aj spevavosť gondolierov, aj holubov na trhu svätého Marka autor si všíma ako potvrdenia tomu, že na tomto území pôvodne býval „holubicí národ“, kmeňove ktorého chovali a zvláštne milovali tých vtákov. Však je potrebné poznamenať, že pri používaní termínu „národ“ a „kmeň“ sa cíti spisovateľova ambivalentnosť, ktorá podľa E. Fordinálovej „pramení v sociálnych a politických, vnútroštátnych a celoeurópskych dobových pomeroch“ [2, 204].

Ideologický aspekt a dvojaká optika sa prejavuje i počas Kollárovho hodnotenia obrazov. Najmä, spisovateľ hľadá v obrazoch a architekturných pamiatkach nielen súvislosť medzi prírodným prostredím, epochou a umeleckým prúdom, ale aj podľa ich národného charakteru, „slavjanskosti“. Kollár opisuje iba tie obrazy, ktoré sa týkajú slavjanského života a len spomína tie, ktoré sa ho netýkajú a sú už opísané v iných cestopisoch. Spisovateľ odvíja tvorbu talianskeho maliara slovanského pôvodu Felice Schiavoního a jeho rodiny, aj keď priznáva: “Možno, že obrazy majstrov iných národov sú krásnejšie, ale Schiavoního sú slavjanštejší“ [5, 143].

Politické a ideologické postoje spisovateľa sa výrazne prejavujú v polemických pasážach venovaných slovansko-neslovanským vzťahom: Kollár priznáva, že nie je nepriateľom Nemcov, ctí ten národ, ale nemôže chváliť krivdy spáchané jeho národom, Angličania podľa jeho názoru – sebecký a kramarský národ, a všetci Angličania, s ktorými sa zoznámil J. Kollár v Taliansku sú nenávisťníkmi národu slavjanského, najmä „miernych Rusov“. Vojnu Angličanov s Číňanmi považuje za nehumánnu a nespravodlivú.

Podľa Z. Klátika, slovanskosť napriek nesvornosti ako základnej príčine tragédii slovanských národov (vyjadruje sa opakovaním zvolania Dobrovského: *Wir uneinigen Slaven*) „je pre Kollára integrálnou časťou ľudstva, čo potvrdzuje jeho úprimné a trvalé nadšenie pre kultúru, umenie a technickú civilizáciu vytvorenou inými národmi“ [4, 94]. Kompozične a štýlovo Kollárov cestopis nie je jednotný: v štruktúre sú uvedené aj krátke dialógy a subjektívne, filozofické výpovede cestovateľa-rozprávača a poriadok a nadväzovanie celkov cestopisu sú podriadené autorovým ideovým postojom a slovanským cítením.

Názory vyjadrené spisovateľom v tomto cestopise boli kritizované nielen jeho súčasníkmi (J.M. Hurban o Kollárovej dialektike a slovanskom mýte), ale aj literárnymi kritikmi. Ale vzhľadom na obdobie jeho zjavu možno ho považovať za “typický produkt slovenského prostredia“ [8, 190] (por. s tvorbou iných slovanských spisovateľov s podobnými politickými a ideologickými názormi ako napr. Lj.Gaj, A. Nemčić), mýtom, ktorý je zameraný navonok, má konkrétny spoločenský cieľ.

Takže, J. Kollár ako obranca slovanského obrodzenia stal sa súčasťou záväžného itineraria vlasteneckej cesty, ktorý sa šíril v rôznych variátoch v 40. rokoch pre ďalších slovanských spisovateľov spolu s P.J. Šafaríkom, V. Karadžicom a J. Koptarom.

Idea slovanskej vzájomnosti je tiež prítomná v cestopise chorvátskeho spisovateľa A. Nemčića *Putositnice* (1845), ktoré sú jeho prvým pokusom v literatúre, a tým komplikujú otázku o nadobúdanie jeho literárnej kompetencie, ktorá by mohla viesť k cestopisnému subjektu. Nemčić nezanechal významnú prózu, podľa ktorej môžeme sledovať niektoré rysy jeho cestopisného diskurzu.

S. Vraz prvý poukázal na vysokú hodnotu a jedinečnosť cestopisu Antuna Nemčića Gostovinského „plného úžasných myslí“ aj keď uviedol, že on veľmi pripomína Sternovu *Sentimentálnu cestu*; ale súčasne, že nie je tam žiadny minimálny úver z diela anglického klasika.

Aj keď je možné predpokladať, že spisovateľova percepcia Talianska celkom mohla byť ovplyvnená aj takými literárnymi dielami ako napríklad Seumeova *Spaziergang nach Syrakus*, Nicolaieva *Italien wie es wirklich ist* alebo Heineova cestopisa, vo veci relácii Putositnic a Kollárovho *Cestopisu* súhlasíme sa s D. Dudou v tom, že Nemčić ho nemohol používať ako sprievodcu (text bol zverejnený v roku 1843 po začiatku Nemčićovej cesty – 28. februára roku 1843). Kollárov cestujúci ale mohol ovplyvniť rozprávača. Nepochybne, že Nemčić bol oznámený s dielami Kollára, ktoré možno ovplyvnili štýl jeho cestopisu, avšak nie jeho pohľady ako cestujúceho, čo samozrejme predpokladá, že vnímanie subjektu Putositnic je následne tiež zreteľne literárne. Nemčićev subjekt chce zabaviť, ale aj vzdelávať prostredníctvom zábavy. Jeho diskurz je štruktúrovaný ako malá encyklopédia literárne znalosti a určite nie je dostupný každému čitateľovi. Vlastenectvo, vzdelávanie, kultúrny liberalizmus a otvorenosť – to sú štyri kľúčové charakteristiky predpokladaného adresáta.

Nemčićova slovná zásoba použitá v cestopise je značne podmienená žánrovej konvencii, ktorej sa on úplne dodržiava. Je potrebné poznamenať, že jednou z trvalých naratívnych metód v cestopisnej literatúre 18. a 19. storočia bolo „použitie citácie, proverbijalnih fragmentov, ktoré autori zaviedli do svojho textu ako štylistické ozdoby alebo asociatívne naznačenie s veľkými menami v literatúre“ [9, 78].

Veľa odkazov na antických autorov nájdeme aj v Kollárovom *Cestopise*. V. Faktorová uvádza, že takéto odkazy mali povahu záväznej normy a pre žáner talianskej cesty referencie k dielam antických autorov boli prejavom úcty ku klasickej vzdelanosti alebo sa používali v roli sprievodcov priestorom [1, 276].

Na rozdiel od Kollárovho Nemčičev cestopis sa začína spisovateľovou výpoveďou o túžbe po cestovaní a jeho realizácie, možnostiach a prekážkach pre cestujúceho. Prvý obraz, ktorý získame o rozprávačovi je asi sebavedomý cestujúci, ktorý uvažuje o cestovaní všeobecne, ale aj o sebe pred a po talianskej ceste. Za vtipným a dotieravým rozprávačom sa v skutočnosti skrýva osamelý romantický citlivý subjekt hlboko vedomý rámec, v ktorých trávi každodenný život.

Zaujímavé, že v prvých riadkoch venovaných opisu Benátok spisovateľ cituje Kollára: „Tu leží zem ta před okom mým selzy ronícím. Někedy kolebka nyní národa mého rakev“ [6, 182].

Vo vlastnom cestopise Nemčič neposkytuje čitateľovi až taký detailný opis dejín Benátok ako to robí Kollár, ktorý venuje mu zvláštnu kapitolu (Slavsko-dějepisné známosti o Benátkách) ale uvádza stručný prehľad histórie mesta a jeho osudu po páde Rímskej ríše a porovnáva obrozenie Benátok s renesanciou fénixa z popola. Podľa spisovateľa "každý kameň v Benátkach má minulosť" [6, 229], preto pre toho, kto neberie do úvahy históriu mesta, Benátky – nie sú nič viac než múmia v krištáľovej rakve. Benátky sú pre Nemčiča „Slavjanina“ podobne Kollárovomu „Slavovenetiu“.

Benátska trasa, ktorú opisuje Nemčič je podobná Kollárovej. Sú tam všetky benátske mosty, Canal Grande, námestie a chrám sv. Marka, akadémia krásnych umení, divadlá, najmä divadlo La Felice (hoci Kollár sa doň nedostal kvôli tomu, že práve bolo zavreté na opravu), dóžecí palác, ostrovy.

Opisujúc benátsku architektúru obidva spisovateľa naznačujú rôznorodosť štýlov. O chráme sv. Marka Nemčič píše: „všetko, čo nie je zlato, med' alebo mozaika je oblečené v orientálny mramor.. Toto je dieťa východu na západe vypestované“ [6, 316].

Napriek nadšeniu pamiatkami a veľkou slávou mesta, spisovateľ stále poukazuje na jeho úpadok. Opisujúc Benátky prvýkrát v svojom cestopise Nemčič porovnáva ich s aristokratickým Jeruzalemom, steny ktorého nehybne stoja ale proroci onemeli. Celkovo spisovateľ sa vyjadruje o stave slovanskosti na tomto území oveľa viac pesimisticky než Kollár („zdá sa, že vnúci tých, ktorí boli kedysi vyhnaní z tohoto raja, nevážia si toto miesto“), ale vyjadruje nádej, že sa to niekedy zlepší.

V úryvku „Benátky z iného uhla pohľadu“ opisuje opak Benátok, pomínutosť ich slávy, čo tvorí stálu atmosféru jeho topografie a benátskeho diskurzu ako celku. V dlhšom opise budov porovnáva ich s katakombami, čo prispieva atmosfére apatie a rozkladu, druhýkrát pridáva k opisu aj historický element a na záver uvádza takúto metaforu: „Aj keď sú Benátky stále jedným z najživších talianskych miest nie sú dokonca ani tieň toho, čo raz boli. Pre toho, kto sa obzrie na minulosť toho mesta spievajúce Benátky sa ukážu na mori plávajúcou labuťou, ktorá umierajúc spieva [6, 182-183].

Rovnako ako aj J. Kollár A. Nemčić cestujúc severným Talianskom zaoberá sa predovšetkým o slovanské prvky a hľadá vo všetkom slovansky pôvod.

Navštevujúc Padovu spisovateľ nielen opisuje známú prvú v Európe botanicú zahradu ale aj upozorňuje čitateľa na to, že sa v nej nachádzajú pomníky známym Slovanom ako napríklad I. Sobiesky, M. Ranjina, F. Krsić, D. Zlatarić.

Tiež A. Nemčić uvádza, že momentálne na Padovanskej univerzite študuje asi 50 slovanských študentov. Ďalej nasleduje spisovateľov komentár o tom, že chýba im vzajomnosť, ktorá by mala byť aspoň pre rešpekt k dejinám toho kraju, o ktorom J. Kollár niekedy napísal «neystarší vlasti našich dědůw Wenetůw a Sarmatůw» [5, 265] a vyjadruje nádej, že tí, ktorí ho navštevujú po ňom však prinesú lepšie správy jeho krajanom.

Spisovateľ popisuje len to, čo "to bude zaujímavé Slovanovi". Takže, navštevujúc galérie komentuje iba tie obrazy, ktoré zobrazujú dôležité historické prípady, napríklad obraz Pavla Veronezského znázorňujúci knažanie pokorených veronezcov benátskému dóžovi. Vedľa dóža sú aj dalmatínski vojvodovia, s pomocou ktorých na začiatku 15. st. Benátčania pokorili Veronu. Nemčić konštatuje, že bez Slovanov Benátky by pravdepodobne nikdy nevolali «la dominante» [6, 295].

V kapitolách s umiestnenými opismi navštívených galérií spisovateľ zdôrazňuje jednu - "Obrazy slovanských umelcov", v ktorej spomína osem illirských umelcov a konštatuje, že v skutočnosti bolo ich viac, ale ich mená sú pripísané členom talianskej kultúry: "No, my Slovania musíme bojovať aj za to, aby svet poznal čo patrí k nášemu, musíme bojovať zaň ako trójske kone za mŕtvolu Patrocla" [6, 358].

Tiež A. Nemčić opisuje náhodne stretnutíne s chorvátskymi osadníkmi a ich vlastenecké cítenie (kapitola "Slovania v Benátkach"). Rád konštatuje, že miestni obyvatelia sú si vedomí svojho slovanského pôvodu čo je vidieť aj z ich oblečenia, ľudových piesní, vzhľadu) [6, 446-447].

Pozoruhodné je spisovateľové vlastenecké cítenie. Aj keď navštíví Taliansko dlhý čas bolo jeho tužbou práve v tom "pozemskom raji" A. Nemčić cíti nostalgiu: "Chorvátsko, či už ide o prirodzenú plodnosť zeme, či kúzlo neba nie je možné porovnávať s Talianskom" [6, 312]. Spisovateľ nastoľuje otázku "čo je vlasť a čo je patriotizmus?" a dochádza k záveru, že "žiadny politický systém, ani žiadna kúsok zeme, nad ktorým sme prvýkrát videli slnko, nie je to, čo by bolo v súlade s konceptom "vlasť". "Táto myšlienka nie je pre niečo materiálne, variabilné. Pojem "vlasti" by mal byť nezávislý od všetkých politických a náboženských vzťahov. Ľudový život, vrátane ľudový jazyk, spôsob myslenia, spôsob života a zvyky spolu so všetkými predsudkami, výhody a nevýhody, minulosť s jej slávnymi a smutnými udalosťami – toto všetko zodpovedá pojmu "vlasť" [6, 314].

Spisovateľov stav k "synovi Izraela","americkom hraničiarovi" - pánovi Tedeschi, ktorý chce odcestovať za oceán a hľadať svoje šťastie tam je dosť rozhodnutý ako aj stav k iným ľuďom, ktorí podľa Nemčiča myslia, že ich dedovia bojovali márne "nič slovanského okrem mena nemajú a nezaslúžia aby boli uvedení do cestopisu. Nech si vychutnávajú svoj raj, ale v mojom cestopise nebudú" [6, 316].

Na záver je potrebné poznamenať expresívne oslovenie čitateľa, textová stratégia, ktorej cieľom je dosiahnutie novej úrovne slovanskej myšlienky a vlastenectvá, kombináciu Biedermeiera a národnej (slovanskej) myšlienky.

Takže, myšlienka o slovanskej vzájomnosti sa objavila na začiatku 19 storočia na Slovensku a v Chorvátsku v podobných podmienkach. Táto myšlienka sa vyvíjala podobne na území súčasného Slovenska a Chorvátska vďaka podobným kultúrnym a historickým okolnostiam a je veľmi prítomná v literatúrach týchto krajín. *Cestopis* J. Kollára a *Putositnice* A. Nemčiča napísané v súlade s žánrovou konvenciou romantizmu. Súčasne spoliehajú sa na jeden typ cestopisnej tradície obidva cestopisy sú samostatné, pôvodné literárne diela. Spracovanie idey slovanskej vzájomnosti v týchto dielach nielen vyvolalo rôzne reakcie kritikov ale aj ovplyvnilo tvorbu literárnych zástupcov nasledujúcich generácií.

LITERATURA:

1. *Faktorová V.* Medzi poznáním a imaginací. Podoby obrozeneského cestopisu / V.Faktorová.– Praha: Arsci, 2012.– 368 s.; 2. *Fordinálová E.* "Slovanskost" a "slovanskost" v Kollárovom cestopise // Ján Kollár (1793-1993) zborník štúdií ed. C. Kraus.– Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1993; 3. *Ivankovičová K.* Jan Kollár v Danici ilyrské // *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca IV* , ed. I. Dorovský. – Brno: Masarykova univerzita, 1995; 4. *Klátik Z.* Vývin slovanského cestopisu / Z. Klátik.– Bratislava: SAV, 1968.– 474 s.; 5. *Kollár J.* Cestopis obsahujúci cestu do Horní Italie a odtiaľ cez Tyrolsko a Bavorsko, se zvláštnim ohľadom na slavjanské živly, roku 1841 konanou: Se slovníkem slavjanských umělcův všech kmenův od nejstarších časův až k nynějšímu věku s krátkým životopisem a udáním znamenitějších zvláště národních výtvorů / J. Kollár.– Praha, I.L. Kober, 1862; 6. *Nemčič Gostovinski A.* Putositnice / A. Nemčič Gostovinski.– Zagreb: narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja, 1845; 7. *Štefanovičová K.* Ideja panslavizma u češkoj književnosti prve polovine 19 veka u poređenju sa istom idejom u srpskoj književnosti // *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca V.* – Brno: Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, 2002; 8. *Štečček J.* Realita Kollárovho mýtu // Ján Kollár (1793-1993) zborník štúdií ed. C. Kraus.– Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1993; 9. *Tomasović M.* Još jedan primjer recepcije Osmana u hrvatskom romantizmu: Nemčičeve Putositnice // *Poeti i začínjavci.*– Dubrovnik: Ogranak Matice hrvatske, 1991.